

Maya Kitap: 178, Edebiyat: 7
1. Baskı, İstanbul Haziran 2018

ISBN: 978-605-9902-89-2

Orijinal Adı: Turkish Fairy Tales and Folk Tales

Copyright © Türk Masalları. Türkçe yayın hakları Maya Kitap'a
aittir. Telif hakları sahibinin izni olmaksızın, hiçbir yolla çoğaltılamaz,
kopyalanamaz, dağıtılamaz.

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç
Editör: Selin Saraçoğlu
Son Okuma: Alara Ergin
Mizanpaj: Mehmet Büyüktırna
Kapak: Gülay Tunç

Maya Kitap * Sertifika: 14079
Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4 Şişli / İstanbul Tel: 0212 296 97 12
e-posta: info@mayayayinlari.com / www.mayayayinlari.com

Deren Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi * Sertifika: 34011
Beylikdüzü Osb Mah. Orkide Cad. 9 Z Merkez Köyü / Merkez Bucağı
Beylikdüzü / İstanbul Tel: 0212 576 01 36

Türk Masalları

Derleyen

Dr. Ignác Kúnos

Çevirmen

Elif Nihan Akbaş

Turkish Fairy Tales.

Collected and translated
by Dr Ignacy Kugos
with illustrations by
Willy Bogány.

İçindekiler

Önsöz **7**

Giriş **9**

Geyik Prens **11**

Üç Turunçlar **21**

Gül Güzeli **36**

Yarım Akıllı Mehmet **45**

Altın Saçlı Kardeşler **54**

At-Cin ile Cadı **69**

Kül Oğlan **76**

Bir Parça Ciğer İçin **86**

Sihirli Sarık, Sihirli Kamçı ve Sihirli Halı **90**

Rüzgâr İblisi **98**

Karga Peri **116**

Kırk Şehzade ile Yedi Başlı Ejderha **123**

Dünyanın En Güzel Kızı **133**

Kırk Perinin Padişahı **143**

Yılan Peri ile Sihirli Ayna **151**

Sabır Taşı ile Sabır Bıçağı **161**

Kuyu Hayaleti ile Acuze **167**

Romen Masalları

Aksak Bir Atın Hasta Yarisına Binmiş Yarım Adamın Hikâyesi **181**

Efsunlu Domuz **192**

Güzel Çocuk, Altın Elmalar ve Kurt **208**

Yaşsız Gençlik ve Ölümsüz Hayat **220**

Önsöz

Yayımlayacağımız kitapları seçerken göz önüne aldığımız pek çok ölçüt var: Söz konusu kitabın yayın ilkelerimize ve çizgimize uygunluğu, daha önce dilimize çevrilmemiş olması, yayın dünyasında bir boşluğu dolduracak olması ve elbette ki bizi heyecanlandırması.

2018 yılı için yayın programımızı şekillendirirken bir Japon masalları seçkisiyle karşılaştığımızda ölçütlerimizin hepsine ziyadesiyle uyduğunu fark ettik ve hemen bir masal dizisi çalışmalarına başladık.

Dizi için öncelikle üç ülke seçtik: “Güneşin Doğduğu Ülke”* Japonya, rengârenk kültüründen beslenen rengârenk masallarıyla Hindistan, uzun ve karanlık kış gecelerini zengin masal geleneğiyle aydınlatan Rusya. Şimdi de Doğu ve Batı’yı birleştiren geniş coğrafyamızda, nesillerdir sürdürdüğümüz sözlü geleneği kâğıda taşıyor ve masal dizimize ülkemizle devam ediyoruz.

Yayımlayacağımız versiyonu bulmaya çalışırken pek çok masal seçkisini inceledik ve en sonunda içimize en çok sinen, okurken en çok keyif aldığımız ve okuyuculara ulaştırmayı en çok istediklerimizi belirledik. Bolca araştırma içeren çeviri ve düzelti sürecinin ardından bu kez “Bu ma-

* Japonlar kendi ülkelerini Nippon diye adlandırır ve sözcüğün anlamı “Güneşin Doğduğu Ülke”dir.

salları en iyi yansıtan kapak nasıl olmalı?” sorusunun peşine düştük. Bu kültürlerin en önemli figürlerinin kapakta bulunmasını istedik. Uzun bir hazırlık süreci ve pek çok denemenin ardından hayalimizdeki kapaklara ulaştık.

Masal, sözlü anonim halk edebiyatıdır. Anlatı yoluyla nesilden nesle ulaşmış, nihayetinde de bir yazar tarafından yazıya dökülerek kalıcı hâle gelmiştir. Her ne kadar masal kahramanları ve yaratıkları doğüstü, masallardaki olaylar ise gerçekdışı olsa da, masalların o toplumun bir yansıması olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki her ülkenin masalları tıpkı kültürleri gibi diğerlerinden tamamen farklıdır. Bizim seçkimizdeki ülkelerde olduğu gibi. Kimisinin ana teması dostlukken diğerininki korku ve ölüm olabiliyor. Fakat bir zamanlar hiçbir teknolojik ürünün olmadığını düşünürsek, masalların toplumların sosyal hayatlarında ne kadar önemli bir boşluğu doldurduğunu tahmin etmek zor değil.

Giriş

Macar âlim Dr. Ignatius Kúnos, bu masalları, Anadolu'ya* yaptığı geziler sırasında Türk köylülerinden dinleyip derlemiştir. Derleme ilk kez 1889'da, tanınmış Macar edebiyat topluluğu "A Kisfaludy Tarsaság" tarafından *Török Népmések* (Türk Masalları) adıyla yayımlanmış, önsözünü ise Profesör Vambery yazmıştır. Bu seçkin Doğu bilimi uzmanı, Türk-Tatar halklarının primitif kültürleri konusunda yaşayan tartışmasız en büyük otorite, Özbek destanlarına ve Uygur öğretilerine de en az Batı Avrupa'nın poetik başyapıtlarına olduğu kadar aşına olan bu bilim insanı, elinizdeki masallara coşkulu övgüler düzmüştür. Türk halk kültürünün hazinelerini, filolojinin yan yollarında yatan, unutulmuş ve bir derlemeci tarafından bulunmayı bekleyen değerli taşlara benzetmiştir.

Dr. Ignatius Kúnos'un bu eşsiz derlemesi, yanmaktan kurtarılmış sayılabilir. Elinizdeki masallar her hâlükârda hem halk bilimiyle ilgilenenler hem de masalları sevenler için önemli bir "bulgu"dur. Bu hikâyelerin daha önce hiç bilinmeyen şeyler içermesini beklemek açıkçası büyük bir beklenti olur. Profesör Vambery bu masalların pek çoğu ile *Binbir Gece Masalları*'nın temelini oluşturan tamamen Doğu'ya özgü diğer hikâyeler arasındaki yakınlıkları ortaya çıkarmıştır. Birkaç Slav ve İskandinav ögesi de açıkça görülebilir. Mesela gizemli bir kuş olan Zümrüdüanka'nın, *Rus*

* Tecrübelerini 1891'de Pest'te yayımlanan, resimli ve oldukça popüler olan *Anatoliai Kepek*'te (Anadolu Resimleri) aktarmıştır.

Masalları ile Kazak Masalları ve Halk Hikâyeleri'nde sırasıyla Mogol Kuşu ve Zhar Kuşu olarak anılan kuşlarla oldukça yakın olduğu açıktır. Öte yandan *Sihirli Sarık* masalı da kimi noktalarda Hans Andersen'in *Yol Arkadaşı*'yla tuhaf bir benzerlik göstermektedir. Yine de bu masalların kendilerine has bir karakteri vardır. Her şeyden önce, canlı yaratıcılıkları, görkemli imge oyunları ve dikkat çekerler. Buna karşılık Batı'nın en popüler masallarındaki imgeler çoğunlukla sıkıcı olacak denli basittir. Profesör Vambery'nin öne sürdüğü gibi bu *Népmések*, Türk kadınlarının kahvelerini yudumlayıp hoş kokulu nargilelerini tütürerek zaman geçirmeleri gibi eğlenceler sunuyorsa, bu şiirsel tat ve hoş ayrıma hayran olmaktan başka bir şey gelmez elimizden.

Ben bu masalları, ilk Macar baskısından İngilizceye aktardım. Yani bu versiyon, belki de çevirinin çevirisi olarak eleştiriye açık. Ancak metni dikkatle ele aldığım ve Macarca ile Türkçenin aynı soydan gelen diller olduğu düşünülürse (dilbilgisi yapısı olarak hemen hemen hiçbir farkları yok), orijinal tatlarından ve kokularından çok bir şey kaybetmediklerini düşünüyorum.

Tamamen Türk masallarından oluşan bu seçkiye Ispirescu'nun *Legende sau Basmale Româniloru* (Bükreş, 1892) eserinin orijinal Romencesinden çevrilmiş dört yarı-Türk masal ekledim. Folk-Lore Society'nin dikkatine sunduğum bu koleksiyon son derece ilgi çekici ve orijinal olmakla birlikte çok bilinen masalların farklı güzellikte ve epey tuhaf çeşitlerini de içeriyor. Latin dilleri, Slav dilleri, Macarca ve Türkçe gibi dillerden öğeler içeren çok unsurlu Romencedeki tuhaf kombinasyonun doğal bir sonucu bu da.

R. Nisbet Bain
Haziran 1896

Geçik Prens

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Bir zamanlar bir oğlu ve bir kızı olan bir padişah yaşarmış. Bu padişah yaşlanmış, zamanı gelince de ölmüş. Yerine oğlu geçmiş. Çok geçmeden de ona kalan bütün mirası çarçur etmiş.

Bir gün kız kardeşine şöyle demiş:
"Sevgili kardeşim! Bütün paramız bitti.

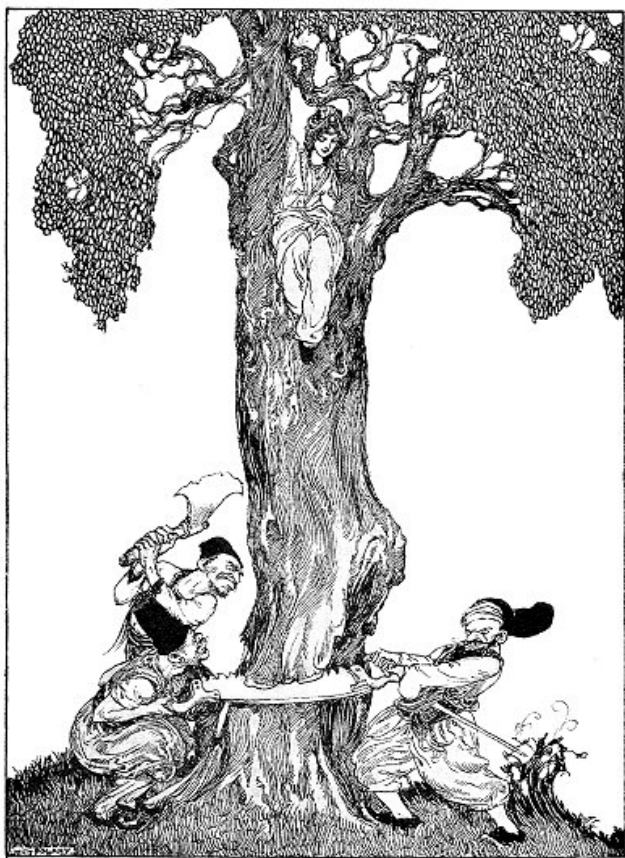
Eğer insanlar hiçbir şeyimizin kalmadığını duyarsa bizi kapı dışarı eder ve bir daha asla dostlarımızın yüzüne bakamayız.

O yüzden taşı tarağı toplayıp başka bir yere gitsek iyi olur." Böylece iki kardeş ellerinde kalan azıcık eşyalarını toplamış ve bir gece vakti babalarının sarayını terk edip kendilerini yollara vurmuşlar. Az gitmişler uz gitmişler, geniş bir kum çölüne varmışlar. İkisi de yakıcı sıcaktan yere yığılmış. Genç adam yerde küçük bir su birikintisi gördüğünde bir adım daha atacak hâli yokmuş. "Kardeşim!" demiş. "Şu sudan içmeden bir adım bile atmam."

"Olmaz, sevgili abiciğim!" diye yanıtlamış kız. "Bunun gerçek su mu yoksa çamur mu olduğunu nereden bileceğiz? Bu kadar zaman dayanmışsak, biraz daha dayanabiliriz demektir."

"Sana söylüyorum," diye yanıtlamış abisi. "Sonunda ölüm dahi olsa bu sudan içmeden tek bir adım bile atmayacağım." Bunları söyledikten sonra diz çöküp o bulanık suyu bir damlası bile kalmayana kadar içmiş ve birdenbire bir ge-yiğe dönüşmüş.

Küçük kız kardeş bu talihsizlik karşısında acı acı haykırmış ama yollarına devam etmekten başka bir şey gelmezmiş ellerinden. Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, kum çölünü geçer geçmez koca bir ağacın altında yer alan coşkun bir kaynağa denk gelmişler. O ağacın altına çöküp soluklanmaya karar vermişler. “Bana kulak ver, küçük kardeş!” demiş geyik. “Ben yiyecek bir şeyler bulmaya gittiğimde sen de şu ağaca tırmanmalısın.” Kız ağacın tepesine çıkmış, geyik de yiyecek bir şeyler bulmak için yollara düşmüş. Dere tepe düz gitmiş, bir yaban tavşanı yakalayıp ağacın dibine taşımış. Kardeşiyle birlikte tavşanı yemişler. Günler günleri, haftalar haftaları kovalarken böylece yaşayıp gitmişler.

Masal bu ya, o ülkenin padişahının ahırında bulunan atlar da koca ağacın dibindeki kaynaktan su içermiş meğer. Bir akşam bir grup atlı, her zaman olduğu gibi atlarını oraya getirmiş. Ama atlar tam suyu içmek üzereyken suyun yüzeyinde genç bir kızın yansımasını görerek geri çekilmişler. Binicileri belki de su temiz değildir diye düşünerek yalağı boşaltıp taze suyla doldurmuş ama atlar son anda yine geri çekilip suyu içmemiş. Atlılar ne yapacaklarını bilemeyerek durumu anlatmak üzere Padişah’a gitmişler.

“Belki de su kirlidir,” demiş Padişah.

“Hayır,” diye yanıtlamış atlılar. “Yalağı tamamen boşaltıp temiz suyla tekrar doldurduk ama atlar yine de suyu içmedi.”

“Tekrar gidin,” demiş efendileri. “Etrafa iyice bakın. Belki kaynağın yakınlarında onları korkutan biri vardır.”

Atlılar geri dönüp kaynağın etrafını iyice aramışlar. Başlarını koca ağacın tepesine çevirince genç kıızı görmüşler. Hemen geri dönüp durumu Padişah’a anlatmışlar. Padişah gidip kendi gözleriyle görmeye karar vermiş. Başını kaldırıp da ayın on dördü gibi parlayan kıızı görünce gözlerini ondan alamamış. “Cin misin, yoksa peri mi?” demiş Padişah, genç kıza.

“Ne cinim ne de peri, senin gibi bir faniyim,” diye yanıtlamış kız.

Padişah ağaçtan insin diye boş yere yalvarmış kıza. Ne kadar dil döktüyse de kıızı inmeye ikna edememiş. Bunun üzerine çok öfkelenen Padişah, adamlarına ağacı kesmelerini emretmiş. Adamlar baltalarını getirip ağaca vurmaya başlamışlar. Vurmuşlar, vurmuşlar, vurmuşlar. Ağacın gövdesi incecik kalana dek vurmuşlar. Fakat o sırada akşam çökmeye, hava kararmaya başlamış. Adamlar da ertesi gün devam etmek üzere işi bırakmışlar.

Onlar gittikten biraz sonra geyik ormandan koşarak gelmiş, ağaca bakmış ve kardeşine neler olduğunu sormuş. Kız, ağaçtan inmediğini, adamların da ağacı kesmeye çalıştıklarını söylemiş. “İyi yapmışsın,” diye yanıtlamış geyik. “Bundan sonra da sana ne derlerse desinler sakın inme.” Geyik ağaca yaklaşıp gövdesini yalayınca ağaç bir anda öncekinden de sağlam ve kalın bir hâle gelmiş.

Ertesi gün geyik, yiyecek bulmak için bir kez daha kardeşinin yanından ayrıldığında, Padişah’ın adamları gelmiş ve ağacın gövdesinin eskisinden de kalın ve sağlam olduğunu görmüşler. Ağacı baltalamaya başlamışlar yine. Neredeyse yarısına gelene kadar balta sallayıp durmuşlar ama yine

akşam çökmüş ve işin kalanını sabaha bırakarak evlerine dönmüşler.

Ardından geyik bir kez daha gelip ağaçtaki boşluğu diliyle yalayınca bütün emekleri boşa gitmiş. Ağaç hiç olmadığı kadar kalın ve sert bir hâl almış.

Ertesi sabah erken saatlerde, geyiğin ayrılmasından hemen sonra Padişah ve oduncuları yeniden ağacın yanına gelmiş. Ağaç gövdesinin yeniden birleştiğini, üstelik daha kalın ve daha sert olduğunu görünce başka yöntemler kullanmaya karar vermişler. Böylece yeniden evlerine dönüp meşhur bir cadıyı çağırtmış, ona ağaçtaki kızıdan bahsetmişler. Kurnazlığa işleyen aklını çalıştırıp kızı aşağı indirirse Padişah'ın ona büyük bir ödül ihsan edeceğini söylemişler. İhtiyar Cadı meseleye hemen el atmış. Demirden ocağını, kazanını ve birkaç çeşit çiğ eti alarak kaynağın yanına gitmiş. Üç ayaklı ocağını yere, kazanı ise onun üzerine yerleştirmiş. Ama ters olarak! Sonra kaynaktan su almış. Kazana değil de hemen yanındaki toprağa dökmüş. Sonra da körmüş gibi gözlerini kapamış.

Genç kız, kadının gerçekten kör olduğunu düşünerek ağaçtan ona seslenmiş. "Sevgili teyzeciğim! Kazanı oraya ters koydun. Suyu da yere döktün."

İhtiyar kadın, "Ah, tatlı kardeşim!" diye haykırmış. "Gören gözlerim yok ki doğrusunu yapayım. Yanımda kirli çamaşırlarımı getirmiştin. Allah aşkına aşağı in de kazanı düzelt. Şunları yıkamama da yardım et." Genç kızın aklına küçük geyiğin sözleri gelmiş ve aşağı inmemiş.

Cadı ertesi gün tekrar gelmiş. Ağacın yanında tökezlemiş, bir ateş yakmış ve ayıklamak üzere bir yığın yiyecek çıkarmış. Ama eleğe yiyecekleri değil de külleri koymuş. "Zavallı akılsız ihtiyar!" diye içlenmiş genç kız şefkatle. Sonra ağaçtan aşağı, ihtiyar kadına seslenerek yiyecekleri

